

Program

Lokal förvaltning av naturresurser och delaktighet för lokal utveckling 28 september 2006

- 13:30 Bussresa till Mariestad – bakgrund, projektets organisation, medverkande parter m.m.
- 14:15 Stadskvarnen - resultat av tidigare arbeten
- 14:35 Avresa till Trilleholm
- 14:45 Trilleholm - restaurering genomförd 2005
- 15:30 Kaffe
- 15:45 Bussresa till Karlsforsbäcken - planerade åtgärder vid Ullervad samt projektets koppling till naturvårdsarbetet på Nordbillingen.
- 16:25 Karlsforsbäcken - inventering och restaurering i Stålkvarnebäcken, Karlsforsbäcken och Nolängsån.
- 17:10 Avresa till Skövde – sammanfattning av erfarenheter samt frågor

Kontaktpersoner för projektet:

Tidans vattenförbund

Bernt Johansson (0703-778470 eller bernt.v.johansson@svsvq.svo.se)

Mariestads Sportfiskeklubb

Sten-Gunnar Stéenson (0703-293332 eller s-gs@telia.com)

Mariestads kommun

Håkan Magnusson (0501-756036 eller hakan.magnusson@mariestad.se)

Skövde kommun

Sari Strömblad (0500-498296 eller sari.stromblad@skovde.se)

Projekt Sjövandrande Tidanöring, Exkursion under CBM-konferensen ”Lokala förvaltningsformer av Naturresurser”, Minnesanteckningar för muntlig information

---

1. Bra med lokalt engagerade personer som arbetar praktiskt. Lokal kunskap finns kvar.
”Konsulter” är bra att ta hjälp av i vissa delar men de ”försvinner” ofta efter projekttiden.
2. Som lokal aktör känner man sig väldigt stolt över platsen och naturen där man bor. Stolt över t.ex. Tidanöringen. Viktigt ur ett socialt perspektiv.
3. Viktigt med kontakter med andra grupper som jobbar med liknande frågor. Exempel för Sjövandrande Tidanöring:
  - Kommunens ”Samtal kring natur- och kultur” (föreningar m.fl.)
  - Mariestads Fågelklubb
  - Ösans nedre FVOF
  - Långens FVOF
  - Gullspångsälven
4. Nya kontakter? T.ex. skapa samarbete med projektet ”Tibro längs åna”. Ett liknande projekt i Gärebäcken med öring och flodpärlmussla.
5. ”Nätverk”, Viktigt att man kan inspirera varandra. ”Kan dom så kan vi”.
6. Exempel på lokal förvaltning av Naturresurser för öring:
Fiske, Öringskådning (Hjoån), Guidningar?
7. Viktigt för framtiden:
  - * Myndigheter måste vara ödmjuka. De kan mycket men vet inte alltid bäst.
  - * Staten/kommuner bör uppmuntra (t.ex. via bidrag) och samarbeta, men inte ”ta över”, lokala initiativ. (Biosfärområdet för Kinnekulle är exempel på ett lovande projekt.)
  - * Inför inga onödiga förbud mot fiske på t.ex. Öring eller Asp!
En lokal FVOF kan kanske i många fall vara bättre på att besluta om regler för fiske, än generella regler för större områden från Fiskeriverket alt. länsstyrelsen. Väg in den sociala faktorn för lokal acceptans av regler.
  - * Myndigheterna, universitet m.fl. har i hög grad rollen att informera och förklara forskningsresultat, miljömål, biologiska samband, sociala samband, ekonomiska samband m.m. Med denna kunskap som bas kan lokala aktörer ofta fatta kloka och bra beslut.

New Contractualization 4 grundbultar för en lyckad lokal utveckling
Process, Tillit, Kommunikation, Rättvisa (*Simo Palviainen, Univeristy of Joensuu, Finland*)

Vid Tangenterna

Örjan Nilsson

2006-09-27

TIDANÖRING – PROJEKTBESEKRVNING

Bakgrundsfakta

Tidans källområden ligger vid Strängseredssjön i Ulricehamns kommun. Tidans rinner sedan norrut genom sjöarna Jogen, Vällern, Brängen och Nässjön och passerar vidare genom kommunerna Mullsjö, Tidaholm, Hjo, Tibro, Skövde, Töreboda och Mariestad till sitt utlopp i Vänern inne i Mariestads tätort – en sträcka på 185 km. I avrinningsområdet ingår ytterligare fyra större sjöar, Stråken, Östen, Ymsen och Lången. Avrinningsområdets yta är 2 200 kvadratkilometer varav ca hälften är skogsmark och en tredjedel jordbruksmark. Fallhöjden mellan Strängseredssjön och Vänern är 249 meter. Medelvattenföringen vid utloppet i Vänern är ca 19 kubikmeter per sekund.

Flera tillflöden ingår i avrinningsområdet. Det största av dessa är Ösan som rinner upp i Falköpings kommun och mynnar ut i sjön Östen, Skövde kommun, där den förenar sig med Tidans. Ösan utgör ca 20 % av Tidans avrinningsområde.

Såväl Tidans som tillflödena uppvisar stor variation i miljöförhållandena med omväxlande lugnflytande och strömmande partier.

På uppdrag av Tidans vattenförbund genomför ALcontrol i samarbete med Medins Sjö- och Åbiologi årligen vattenundersökningar i Tidans vattensystem.

Tidans avrinningsområde ligger till största delen på kalkrik berggrund och några större försurningsproblem förekommer därför inte. Undantag finns dock, bl.a. några mindre källsjöar på Hökensås.

Vattenkvaliteten i systemet präglas i övrigt av omgivande jordbruksmark, tätorternas reningsverk och enskilda avloppsanläggningar, vilket medför höga fosfor- och kvävehalter. Metallhalterna är genomgående låga eller mycket låga.

Den biologiska produktionen är genomgående hög i Tidans vattensystem. Bottenfaunan bedöms dock inte vara negativt påverkad av näringsämnen/organiskt material vid de fem undersökta lokalerna. Samtliga lokaler hyser ovanliga arter och högt till mycket högt artantal. Tre lokaler bedöms ha höga naturvärden och en lokal mycket höga naturvärden där bl.a. den rödlistade bäckbaggen *Riolus cupresus* har påträffats.

Fiskfaunan i vattendrag och sjöar är mycket artrik, med bl.a. Öring, Asp och Färna. Öring förekommer i hela vattensystemet, stammen är dock mycket fragmenterad med ”instängda” populationer mellan kraftverken i Tidans och Ösan. I Tidans nedre delar finns en unik mer storvuxen öringpopulation som idag utgör en rest av den sjövandrande öring som tidigare hade sina lek- och uppväxtområden högre upp i systemet.

Hot och möjligheter

Idag kan denna öring inte – mer än i undantagsfall - komma upp till sina forna fortplantningslokaler på grund av ett antal vandringshinder i form av kraftverksdammar. Öringen är nu hänvisad till några få små lekbottnar nära utloppet i Vänern.

Öringlek är där konstaterad, återfångst av smolt vid provfiske med elaggregat har dock varit begränsad till några få individer. Orsaken är sannolikt den rika förekomsten av andra fiskarter som genom predation utsätter öringynglen i ån för ett alltför hårt tryck innan de vid ca två års ålder vandrar ut i Vänern.

Längre upp i ån – idag oåtkomliga på grund av vandringshinder - finns ett antal lämpliga lek- och uppväxtområden varav en lokal har ca 5000 kvadratmeter potentiella lekbottnar.

Dessa områden bedöms också hysa färre predatorer. Några lokaler i biflöden har en bättre vattenkvalité med bl.a. lägre näringsbelastning.

Om dessa lokaler restaureras och görs tillgängliga genom nya vandringsvägar förbi kraftverk kan dagens spillra av den sjövandrande öringen i Tidans nedre delar räddas.

Sannolikt finns det fler lämpliga biotoper för öringens reproduktion, detaljkunskap saknas idag. En fältinventering kan ge svar.

Sammanfattning av utförda åtgärder i Tidans nedre del

1992. Tidans nedre fiskevårdförening bildas. Området omfattar delen från bron vid E20 till utloppet.
Biotopåtgärder genomförs i centrala Mariestad (Området nedanför 1:a kraftverksdammen)
2 st laxtrappor byggs vid de två nedre kraftverksdammarna.
- 1993 Biotopåtgärder genomförs mellan de två nedre kraftverksdammarna.
Ett fiskkläckeri byggs för Tidanöringen.
- 1995 Vattendomstolen beslutar vid omprövning om en minimitappning på 1 m³/s förbi de 2 nedre kraftverksdammarna.
- 1996 Laxforskningsinstitutet konstaterar genom genanalys att Tidanöringen är en unik stam. (Meddelande 2/1996)
Fiskeriverket beslutar om skydd för Tidanöringen i Mariestadssjön.

Under åren 1993-2003 har fångats ca 230 honor och 25 hanar i samband med avelsfisket. Endast en del har använts till romtagningen.

Sedan 1996 har varje år 3 st provsträckor elfiskats. Det man klart kan konstatera är att tätheten av öringar är låg och att andelen 1-åriga yngel är mycket liten. De flesta öringar har fångats vid Trilleholm där provsträckan finns ca 75 m uppströms den gamla kraftverksdammen i vänstra åfåran.

Antalet uppvandrande öringar har ökat något de senaste åren, bedömningen är att det nu finns ca 100-150 st som under hösten vandrar upp i Tidan.

Mariestad 2004-09-02

Sten-Gunnar Steénson

Ordförande

Mariestads Sportfiskeklubb